

матеріальний бік справи, предметний зміст процесів розвитку і недостатньо характеризує неоднозначність суспільного становища соціальних угруповань та верств, різні параметри їх інтересів і сенсу діяльності.

Висновки. Сьогодні соціальна географія перебуває на етапі переосмислення підходів до критеріїв якісної та кількісної оцінки соціально-географічних процесів як принципової складової суспільної географії, що прямує в напрямку інформаційних соціально-географічних досліджень.

Література:

1. *Багров Н.В.* География в информационном мире. – К.: Лыбедь, 2005. – 184 с.
2. *Воронкова В.Г.* Соціально-економічне прогнозування: Навчальний посібник. – К.: ВД "Професіонал", 2004. – 288 с.
3. *Корнєв М.Н., Коваленко А.Б.* Соціальна психологія: Підручник. – К., 1995. 304 с.
4. *Немець Л.М.* Стійкий розвиток: соціально-географічні аспекти (на прикладі України): Монографія. – Х.: Факт, 2003. – 383 с.
5. *Орбан-Лембрик Л.Е.* Соціальна психологія: Навч. посібник. – К.: Академвидав, 2005. 448 с.
6. філософський словник / За ред. В.І. Шинкарука. – К.: Головна редакція УРЕ, 1986. – 785 с.
7. *Шаблій О.І.* Основи загальної сіспільної географії. Підручник. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2003. – 444 с.
8. *Шевчук Л.Т.* Соціальна географія: Навч. посібник. – К.: Знання, 2007 – 349 с.
9. <http://www.grinchuk.lviv.ua>

Summary:

Andriy Kuzyshyn. PARAMETERS AND CRITERIA OF MEASURING OF SOCIALLY-GEOGRAPHICAL PROCESSES IN UKRAINE AND WORLD.

The modern state of determination of criteria and parameters of count and analysis of socially-geographical process is expounded. Also outlined prospects of perfection of analysis of criteria in socially-geographical researches from position of their high-quality and quantitative descriptions.

УДК: 911.3

Мирослава КНИШ

МІЖНАРОДНА ТОРГІВЛЯ ЯК ФОРМА УЧАСТІ КРАЇН, ЩО РОЗВИВАЮТЬСЯ У ПРОЦЕСАХ ЕКОНОМІЧНОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Постановка проблеми. Однією з важливих особливостей розвитку сучасного світу є швидко прогресуюча глобалізація, яка зачіпає найрізноманітніші аспекти – економічні, політичні, культурні тощо. Економічні виміри глобалізації – багаторазовий ріст за останню чверть століття між країнами потоків товарів, послуг, капіталу, праці, інформації. Прихильники глобалізації стверджують, що ріст міжнародної торгівлі відкриває великі можливості для всіх країн світу. При дотриманні певних умов вона здатна скоротити бідність і нерівність, подолати невідповідність в рівнях соціально-економічного розвитку між розвиненими країнами і країнами, що розвиваються. Однак у більшості країн, що розвиваються такі умови ще не створені.

На думку експертів ООН, міжнародна торгівля зробила великий вклад у соціально-економічний розвиток країн, що розвиваються, надавши їм можливість скористатися благами глобалізації. Вони отримали доступ до нових ринків і технологій. Деякі країни, що розвиваються наздоганяють розвинені країни, але багато з них ще залишаються в стороні від цього процесу, оскільки затрати і вигоди, отримані від торгівлі, розподіляються між країнами нерівномірно.

Наукова розробка даної теми для України нині є особливо актуальною, тому що вона, як і країни, що розвиваються, прагне увійти в об'єктивно обумовлені, але водночас і суперечливі процеси глобалізації.

Публікації, в яких започатковано розв'язання цієї проблеми. Вагомий внесок у розробку даної проблеми зробили провідні західні вчені І. Валерстайн, З. Бжезинський,

С. Велтон, Д. Гелд, П. Друкер, Д. Медоуз, П. Ратленд, Д. Сорос та інші. Свою позицію з цього питання виявили російські вчені М. Гузев, В. Іноземцев, В. Кузнецов, Н. Чишков, Ю. Шишков та інші. Важливу роль у теоретичних та емпіричних дослідженнях впливу міжнародної торгівлі на розгортання процесів глобалізації відіграли праці вітчизняних вчених: О. Білоуса, О. Власюка, В. Ключка, Є. Маруняка, С. Соколенка, А. Філіпенка та інших.

Формування цілі статті. В публікації ставляться такі завдання: а) розкрити значення міжнародної торгівлі у процесах глобалізації; б) запропонувати показники для оцінки процесів економічної глобалізації; в) показати ступінь і якість участі різних регіонів і країн, що розвиваються у процесах глобалізації.

Виклад основного матеріалу. Динаміку процесів економічної глобалізації можна дослідити опосередковано через динаміку міжнародної торгівлі, зокрема експорту товарів і послуг. За розрахунками російського економіста Б. Болотіна, за період 1900-2000 років експортний потенціал товарів зріс у 35,5 раза, тобто з 255 млрд. доларів у 1900 році до 9040 млрд. доларів у 2000 році. За першу половину століття експортний потенціал зріс у 3 рази, а за наступні 50 років – майже у 12 разів [6, с. 598]. Високі темпи росту товарного експорту у другій половині ХХ ст. і особливо наприкінці ХХ ст. засвідчують про зростання процесів економічної глобалізації за цей період.

За останні 100 років темпи росту експортного потенціалу в країнах, що розвиваються в 3,5 рази перевищували аналогічний показник у розвинених країнах. Зокрема, якщо за період 1900-2000 років експортний потенціал товарів зріс у 95,5 рази, то в других – тільки 27,6 рази [6, с. 598].

За допомогою частки товарного експорту різних типів країн і регіонів в загальному експорті світу можна дослідити рівень їхньої активності у процесах глобалізації. Незважаючи на високу загалом динаміку експортного потенціалу упродовж ХХ ст., між розвиненими країнами і країнами, що розвиваються спостерігалася значна диференціація за цим показником. За 100 років (1900-2000 рр.) частка розвинених країн у формуванні світового експорту товарів зменшилася з 72,9 % у 1900 році до 56,8 % у 2000 році, а країн, що розвиваються за цей період зросла з 15,3 % до 41,2 % відповідно [6, с. 598].

Таблиця 1

Найдинамічніші країни-експортери товарів світу за 1900-2000 рр.

Країни	Ріст експорту, число разів, 1900=1	Країни	Ріст експорту, число разів, 1900=1
Таїланд	700,0	Мексика	118,1
Республіка Корея	202,0	Колумбія	114,2
Індонезія	153,8	Китай	87,5
Філіппіни	137,5	Бразилія	77,2
Японія	130,0	Перу	72,0

Джерело: Мировая экономика: глобальные тенденции за 100 лет / Под ред. И.С. Ковалева. – Москва: Юристъ, 2003, С. 598–599.

Перше місце за часткою у світовому експорті товарами займає Європа, далі підуть Азія та Північна Америка. В Азії основну частку формування експортного потенціалу товарів забезпечують передусім Японія, Китай, НІК та країни-експортери нафти Перської затоки. Невисока концентрація експортного потенціалу товарів простежується в інших регіонах – Латинській Америці, Африці на південь від Сахари та Океанії.

Упродовж ХХ століття відбувся перерозподіл ролі регіонів третього світу в експорті товарів. Зокрема, з 80-х років ХХ століття зменшилася частка країн Африки на південь від Сахари завдяки стійкому зростанню експорту товарів з країн Азії. За нашими розрахунками, головне місце у формуванні експортного потенціалу товарів першої десятки країн належить розвиненим країнам, на які припадає 86 % експортного потенціалу цієї групи країн. Крім

того, у першу десятку країн найбільших експортерів товарів увійшли Індія, Китай, Індонезія, Мексика, Таїланд і Бразилія.

Упродовж XX ст. під впливом міжнародного географічного поділу праці і науково-технічного прогресу значних змін зазнала структура експорту країн, що розвиваються. Знизилася частка сировини, палива, продовольчих товарів і зросла частка продукції обробної промисловості. Незважаючи на таку стійку тенденцію на світовому ринку, країни, що розвиваються і сьогодні є переважно постачальниками мінеральної, енергетичної і сільськогосподарської сировини та продуктів харчування. Зокрема, у 29 країнах Африки в експорті переважають три провідні сировинні товари, хоч останніми десятиліттями відзначено тенденцію до підвищення ступеня обробки сировини у загальному обсязі виробництва та експорту [5, с.587].

Наприкінці XX ст. в результаті науково-технічних інновацій світовий ринок базових товарів відокремився від ринку готових виробів. У свою чергу ринок готових виробів представлений декількома рівнями, які мають свою специфіку і свої закономірності [1, с.113].

На найвищому рівні світового ринку відбувається торгівля аерокосмічною технікою, автоматизованим та інформаційним устаткуванням, електронікою та фармацевтичними товарами. Частка цього ярусу в світовій торгівлі постійно збільшується і нині становить 20% світового товарообігу [1, с. 114]. На ньому конкурують в основному розвинені країни, які не зацікавлені у появі нових конкурентів.

НІК домінують в основному на ринку середньотехнологічних товарів, який представлений капіталомісткими товарами – верстатами, транспортними засобами, продуктами основної хімії і деревообробки. Країни, що розвиваються, які перебувають на ранніх стадіях індустріалізації і мають у своєму розпорядженні дешеву робочу силу низької кваліфікації, добре представлені на ринках низькотехнологічних готових виробів.

Країни, що розвиваються також добре представлені на найнижчому рівні світового ринку, де обертаються базові товари – природні ресурси або продукція з них (паливо, деревина, мінеральна і сільськогосподарська сировина, продовольство). На цьому рівні якісні параметри в цілому більш-менш схожі, тому головною формою конкурентної боротьби виступає цінова конкуренція. Ціни таких товарів визначаються умовами залягання мінеральних ресурсів, якістю ґрунтів, умовами транспортування тощо. При цьому великий вплив на формування ціни справляє кон'юнктура світового ринку. Так, за даними СОТ, динаміці цін на сировину протягом останніх років були властиві різкі коливання, тоді як світові ціни на сільськогосподарську сировину і готову продукцію залишалися більш стабільними.

При цьому скорочення цін на ресурси не відображає зниження їх фізичного споживання. Динаміка фізичних обсягів споживання продукції свідчить про те, що попит не знизився. За останні сорок років при скороченні удвічі частки низькотехнологічної продукції в міжнародній торгівлі фізичний обсяг її споживання збільшився у сім разів [8, с. 47].

Країни, що розвиваються нині забезпечують більшу частину потреб розвинених країн в головних видах мінеральної сировини. За оцінками Світового банку, вони на 90 % забезпечують імпортні потреби ЄС щодо нафти та уранової руди, на 60 % – бокситами і фосфоритами, на 50 % – марганцевою і залізною рудою.

На думку експертів ООН, доходи отримані від експорту нафти та інших корисних копалин заважають встановленню демократії і не сприяють розвитку людини. В 34 країнах, що розвиваються, де нафта і природний газ дають понад 30 % всіх доходів, отриманих від експорту, близько половини населення живе менше, ніж на 1 долар в день, 2/3 цих країн є недемократичними [3, с. 140].

Міжнародна торгівля сільськогосподарськими товарами зростала повільніше порівняно з іншими товарними групами. Унаслідок цього частка сільськогосподарських і продовольчих

товарів на початку ХХІ ст. впала до 10 %. Скорочення частки у світових поставках сільськогосподарської сировини і продовольства торкнулося всіх макрорегіонів третього світу за винятком Азії. В Африці на південь від Сахари, не дивлячись на високу частку сільського господарства в експорті, частка в світовому сільськогосподарському експорті порівнялася з Північною Африкою і Близьким Сходом і становила 2,4 %. В такому традиційному регіоні експорту сільськогосподарської сировини як Латинська Америка ця частка зменшилася до 10,2% [7, с. 34]. Серед країн, що розвиваються до першої десятки найбільших експортерів сільськогосподарської сировини належить тільки Бразилія, яка займає 10-е місце.

В структурі сільськогосподарського експорту країн, що розвиваються спостерігаються наступні закономірності. В експорті різко виділяються овочі і фрукти – 25 %, а також риба і рибопродукти – 16 %. При цьому для країн Африки на південь від Сахари характерна велика частка кави – 20 %, а також какао – 19 %, для країн Латинської Америки кава – 16 %, риба – 8 %. В країнах Північної Африки і Близького Сходу різко домінують овочі і фрукти – 46 % [7, с. 38].

Загалом простежується тенденція до того, що сільськогосподарський експорт для багатьох раніше залежних від нього країн втрачає своє значення як засіб фінансування імпорتنих потреб. Однак у країнах Латинської Америки і Африки на південь від Сахари аграрний експорт все ще є одним з важливих джерел отримання валютних надходжень. В окремих країнах залежність від сільськогосподарського експорту залишається дуже великою. До таких країн належать деякі африканські – Ефіопія, Бурунді, Малаві, Судан, Уганда, Коморські о-ви і латиноамериканські країни, зокрема Парагвай і деякі острівні країни Карибського басейну [2, с. 238-239].

Країни, що розвиваються і надалі сильно залежать від імпорту продовольчих товарів з розвинених країн. На розвинені країни припадає 60% сільськогосподарського експорту і така сама частка імпорту. Найбільша орієнтація агропродовольчого експорту на розвинені країни в Латинській Америці і Близькому Сході та Азії й Океанії – менше ніж 50 % [7, с. 39].

За останні десятиліття простежується тенденція постійного скорочення частки сільськогосподарського експорту, країн що розвиваються на ринках розвинених країн, за рахунок того, що посилюється внутрірегіональний обмін агро продовольчими товарами. Зокрема, якщо в 70-х роках ХХ ст. у країнах Африки на південь від Сахари залишалось тільки 5 % агропродовольчого експорту, то зараз він становить вже 12 %. В інших регіонах третього світу частка внутрішньорегіонального експорту є значно вищою [7, с. 39].

Низькі і нестабільні ціни на сільськогосподарську сировину сповільнюють темпи економічного росту в країнах, що розвиваються. Так, вже більш як 10 років падають ціни на каву. В кінці 1980-х років ХХ ст. країни-експортери кави отримали 12 млрд. доларів. В 2003 році експорт кави зріс, але експортери кави заробили удвічі менше – 5,5 млрд. доларів. У той час як в розвинених країнах за цей період роздрібні продажі кави зросли з 30 до 80 млрд. доларів. Низькі ціни збільшили доходи 6 компаній, яким належать 50 % світової торгівлі кавою [3, с. 157].

В 9 африканських і центральноамериканських країнах кава дає ¼ надходжень від експорту. Так, в Ефіопії кава – єдина найважливіша культура, яка дає 60% надходжень від експорту. Якщо у 1998 році ціна за 1 кг кави на світовому ринку становила 1 долар, то в 2003 році – 0,30 доларів. Для Ефіопії це означає втрату 400 млн. доларів за рік [3, с. 158].

Для пом'якшення платіжного балансу країнам що розвиваються надають компенсацію у вигляді фінансової допомоги і списування боргів. Так, в МВФ створено Фонд компенсаційного фінансування, але його надають на умовах, які неприйнятні для більшості країн, що розвиваються. З 2000 року існує Програма ЄС “Флекс”, яка надає бюджетну допомогу у вигляді грантів. Але правила в ній настільки строгі, що відповідати їм можуть небагато країн. За 2000–2003 роки в рамках цієї Програми було виділено 12 млн. доларів в

рік всього шести країнам з 51, що подали заяву [3, с. 160].

Однією з головних проблем в торгівлі сільськогосподарською сировиною є високий рівень протекціонізму. Причому найбільший протекціонізм характерний для розвинених країн, тоді як ринки країн, що розвиваються практично відкриті.

За даними ООН, затрати на підтримку сільського господарства у 2004 році в розвинених країнах становили 279 млрд. доларів. На розвиток сільського господарства в країнах, що розвиваються розвинені країни щороку виділяють 1 млрд. доларів за рік [3, с.146]. У зв'язку з цим успіхи на ринку сільськогосподарських товарів визначаються не порівняльними перевагами, а доступом до субсидій. Субсидювання сільського господарства в розвинених країнах підтримує становище країн, що розвиваються на світовому і внутрішньому ринках, знижує доходи фермерів і зарплату сільськогосподарських робітників. Недавні підрахунки експертів ООН показали, що через протекціонізм і сільськогосподарські субсидії в розвинених країнах, країни, що розвиваються щорічно втрачають 24 млрд. доларів з доходів від сільського господарства.

В 1994 році на Уругвайському раунді переговорів ГАТТ вперше в історії цієї організації розглядалися проблеми міждержавних протиріч, пов'язаних з торгівлею сільськогосподарською продукцією. В результаті вимог цієї організації загальний рівень субсидій сільського господарства в розвинених країнах знижується. Так, якщо в Новій Зеландії він становить 3 %, США – 18 %, то в ЄС досягає 33 %, а в Японії – 56 %.

Важлива тенденція структурних змін експорту на початку XXI ст. в країнах, що розвиваються – поступове зростання частки у світовому промисловому експорті. Зокрема, якщо у 1960 році ця частка становила 3,9 %, то у 2000 році вона зросла у 7,6 разів і становила 29,8 %. З 1988 року продукція обробної промисловості зайняла головне місце в структурі експорту країн, що розвиваються [8, с. 25]. Це дало їм змогу розширити свої позиції на ринку промислових товарів і закріпитися на ринках машинобудівної продукції – верстатів, автомобілів, суден, а також чорних металів і швейних виробів.

На початку XXI століття частка експорту промислових товарів у структурі загального експорту була найбільшою у країнах Східної і Південно-Східної Азії, а найменшою у країнах Північної Африки і Близького Сходу. В окремих країнах частка промислових товарів є дуже високою. Цей показник коливається у широких межах, сягаючи максимального значення у Бангладеші – 91 %, а мінімального – в Нігерії – 1 % [3, с. 298–299].

У структурі промислового експорту продукція високих технологій відіграє незначну роль. Найбільших успіхів країни третього світу досягли в експорті електронних виробів. До таких країн належить НК Східної і Південно-Східної Азії, Латинської Америки. Серед країн третього світу експорт високих технологій досягає максимального значення в Малайзії – 59 % [3, с. 297]. Більшість країн, що розвиваються вносять поки що невеликий вклад у збільшення експорту високих технологій, а в країнах Африки на південь від Сахари ця стаття експорту взагалі відсутня.

На думку експертів ООН, промислова політика в країнах, що розвиваються повинна бути спрямована на формування технологічного потенціалу для підвищення продуктивності праці, щоб добитися успіхів від участі в міжнародній торгівлі і розкрити власні конкурентні переваги. Вона має бути націлена на ті види діяльності, які здатні залучати інвестиції і поширення сучасних технологій [3, с. 151].

На початку XXI століття торгівля послугами стає все вагомим і швидкозростаючим сектором міжнародної торгівлі. Відповідно до даних СОТ, у 2000 році торгівля послугами досягла 2675 млрд. доларів і становила $\frac{1}{3}$ світового торгового обігу. Темпи росту торгівлі послугами удвічі перевищували темпи росту торгівлі товарами.

Головними видами міжнародних послуг є транспортні, туристичні та інші. Найчисельнішою є група інших послуг, до яких належать банківські, фінансові, страхові, інформаційні, освітні, медичні, технічні будівельні. Форми надання послуг теж можуть бути

різними: консультаційні, документальні, програми для комп'ютерів, кінострічки та ін. Ще донедавна в структурі торгівлі послугами переважали транспортні послуги, банківські і страхові операції, поштовий та телеграфний зв'язок, туризм. Сьогодні все більше значення отримують нові види послуг, зокрема інформаційні, телекомунікаційні, ділові (консультаційні, управлінські).

Головна торгівля послугами відбувається на ринках розвинених країн: 90 % світового експорту і 80 % світового імпорту. Країни, що розвиваються експортують близько 10 %, а імпортують близько 20 % всіх послуг [4, с. 96]. Загалом вони є передусім імпортерами послуг з розвинених країн.

В географічному розподілі торгівлі послугами серед регіонів склалися такі закономірності. Найбільший експортний потенціал послуг зосереджений у Західній Європі – 49 %, Азії – 23 % і Північній Америці – 18 %, тільки 10 % експортного потенціалу послуг світу припадає на решту регіонів – Латинську Америку, Африку і Океанію [4, с. 96].

Для торгівлі послугами характерний високий рівень концентрації в окремих країнах. Перша десятка найбільших експортерів послуг представлена винятково розвиненими країнами, на які припадає 65 % світового експорту і 67% світового імпорту послуг. Серед країн світу лідером на світовому ринку послуг є США. Сьогодні на цю країну припадає 16 % світової торгівлі послугами [4, с. 15].

Серед країн, що розвивається до головних експортерів та імпортерів послуг належать, головню, азійські країни і тільки Бразилія та Мексика представляють латиноамериканські країни (табл. 2).

Спеціалізація країн на тих чи інших видах послуг залежить передусім від рівня їхнього соціально-економічного розвитку. Розвинені країни на світовому ринку послуг зберігають провідні позиції в експорті всіх видів послуг, але перевагу надають фінансовим, телекомунікаційним, інформаційним і діловим послугам. Країни, що розвиваються спеціалізуються на транспортних, туристичних і фінансових послугах. У міжнародній торгівлі послугами вони мають від'ємне сальдо, однак деякі з них є важливими експортерами послуг. Так, Республіка Корея спеціалізується на інженерно-консультаційних та будівельних послугах, Мексика – на туризмі, Сінгапур – на фінансових послугах.

Таблиця 2

**Головні експортери та імпортери у міжнародній торгівлі послугами
серед країн, що розвиваються**

Експортери	Обсяги, млрд. дол.	Частка у світі, %	Імпортери	Обсяги, млрд. дол.	Частка у світі, %
Республіка Корея	25,0	1,9	Республіка Корея	26,7	2,0
Сінгапур	22,9	1,7	Сінгапур	19,3	1,4
Туреччина	16,0	1,2	Індія	17,3	1,3
Таїланд	14,1	1,1	Таїланд	13,6	1,0
Індія	13,2	1,0	Мексика	13,5	1,0
Мексика	11,6	0,9	Малайзія	13,0	1,0
Малайзія	10,8	0,8	Бразилія	11,6	0,9

Джерело: [4, с. 15].

На початку ХХІ ст. в середньому 65 % всіх міжнародних туристичних поїздок припадало на Європу, 20 % – на Америку і близько 15 % – на інші регіони світу. У країнах, що розвиваються туризм став провідним напрямком розвитку ринку послуг. У цих країнах на туристичні послуги припадає 35,8 % загального експорту послуг (для порівняння, у світі тільки 15,7%) [4, с. 97].

Індустрія туризму належить до найпрацесмішних галузей. В умовах зростаючого безробіття країни, що розвиваються зацікавлені в розвитку цієї галузі для створення нових робочих місць і збільшення валютних надходжень. У загальних обсягах експорту цих країн частка надходжень від туризму становить близько 10 %, а в окремих країнах вона є

переважаючою. Зокрема, на Барбадосі і Сейшелах – 30-35 %, на Бермудах – 40 %, а на Багамах досягає максимального значення – 80 %. Найбільші доходи від туризму отримують такі країни, як Сінгапур (5-е місце в світі) і Таїланд (12-е) [4, с. 97].

Висновки. Отже, міжнародна торгівля є важливою формою участі країн, що розвиваються в процесах економічної глобалізації. А ступінь і якість участі цих країн в процесах глобалізації залежить від просування продукції, що виробляється в них, на світовий ринок.

Література:

1. Довгаль О.А. Протекціонізм і лібералізм у процесі глобалізації світової економіки (Питання теорії і методології). – Х.: Вид-во НУА, 2004. – 320 с.
2. Доклад о мировом развитии. Нью-Йорк – Москва, 2003.
3. Доклад о развитии человека за 2005 / пер. з англ. – Москва, 2006.
4. Коваленко Ю.О., Румянцев А.П. Міжнародна торгівля послугами. – Київ: 2003.
5. Ломакин В.К. Мировая экономика. – Москва: Финансы, 1998. – 727 с.
6. Мировая экономика: глобальные тенденции за 100 лет / Под. ред. И. С. Ковалева. – Москва: Юристъ, 2003.
7. Тикунова И.Н., Фомичев П.Ю., Чканикова Н.Ю. Географические проблемы международной торговли сырьем и продовольствием. // Вестн. Моск. ун-та, Сер. 5., География, № 6, 1999, С. 34–40.
8. Устинов И.Н. Мировая торговля: статистико-аналитический справочник. – Москва: Экономика, 2002.

Summary:

Knysh M. M. INTERNATIONAL TRADE AS FORM OF INTEGRATION OF DEVELOPING COUNTRIES INTO PROCESSES OF ECONOMICAL GLOBALIZATION.

Importance of international trade in processes of globalization has been considered. Indices for measurements of economical globalization and for determination of level of developing integration into processes of globalization have been analyzed.

УДК 911.3

Ярослав ІВАХ

УКРАЇНА В СУЧАСНИХ ПРОЦЕСАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Максимальне загострення різних видів глобальних проблем спостерігалось у 1960-1980-их роках. Тоді людство стояло на грані ядерної катастрофи, енергетичної, сировинної та екологічної криз, а основним шляхом виходу із цієї ситуації вважалося призупинення розвитку всіх регіонів світу. Це знайшло відображення у першій доповіді Римському клубу 1972р. “Межі росту” (Д. Медоуз). У великій мірі завдяки алярмістським рухам (від “аларм” тривога), наполегливій праці громадських організацій, вчених, окремих політиків була розроблена нова стратегія розвитку людства, яка пройшла кілька етапів. Її цілком можна відслідкувати за доповідями Римському клубу у хронологічному порядку: “Людство на роздоріжжі” М. Месаровича і Е. Пестеля (1974 р.); “Перегляд міжнародного порядку” Я. Тінбергена (1976 р.) ; “Цілі для людства” Е. Ласло (1977 р.); “Поза межами росту” Е. Пестеля(1987 р.). Остання доповідь пропагувала ідею “органічного росту”, яка пізніше сформувалась як концепція “сталого розвитку”.

Зміни у світовій економіці та політиці кінця 1980-их – 1990 рр. здавалося повністю відповідали запропонованим теоріям. Відбулося зменшення військового протистояння між США та СРСР, що дозволило у кілька разів понизити рівень ядерної загрози. Через високі ціни на сировину та енергію більшість розвинених країн перейшли до енергоощадної та матеріалозберігаючих технологій. Крім того була проведена дорозвідка родовищ і вишукані додаткові можливості видобутку сировини у районах з екстремальними природними умовами (Канада, північ США, Австралія). Почався швидкий перехід до залучення альтернативних джерел енергії і повторного використання побутових відходів.

Неефективна система господарювання у комуністичних країнах призвела до її стагнації, краху командно-адміністративної системи і зникнення з політичної карти світу так